

СТАН НАУКОВОГО РОЗРОБЛЕННЯ ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ НА АВТОМОБІЛЬНОМУ ТРАНСПОРТІ

У статті на основі аналізу наукових поглядів учених визначено стан наукового розроблення проблеми забезпечення безпеки на автомобільному транспорті. Систематизовано бачення науковців щодо можливих шляхів вирішення проблеми забезпечення безпеки на автомобільному транспорті. Звернено увагу на те, що, незважаючи на досить великий перелік наукових праць, у зазначеній сфері є чимало питань, які залишились поза увагою вчених. Одним із таких проблемних питань названо проблему визначення адміністративно-правових засад забезпечення безпеки на автомобільному транспорті.

Ключові слова: наукове розроблення, проблеми, забезпечення безпеки, автомобільний транспорт, безпека руху.

В статті на основі аналізу наукових поглядів учених визначено стан наукового розроблення проблеми забезпечення безпеки на автомобільному транспорті. Систематизовано бачення науковців щодо можливих шляхів вирішення проблеми забезпечення безпеки на автомобільному транспорті. Звернено увагу на те, що, незважаючи на досить великий перелік наукових праць, у зазначеній сфері є чимало питань, які залишились поза увагою вчених. Одним із таких проблемних питань названо проблему визначення адміністративно-правових засад забезпечення безпеки на автомобільному транспорті.

Ключевые слова: научная разработка, проблемы, обеспечение безопасности, автомобильный транспорт, безопасность движения.

In the article, on the basis of the analysis of scientific views of scientists, the state of scientific development of the problem of safety of road transport is determined. The scientists' vision of possible solutions to the problem of safety in road transport is systematized. The attention is not drawn to the fact that despite a rather large list of scientific works, there are a lot of issues left out of the attention of scientists in this area. One of such problematic issues is called the problem of determining the administrative and legal grounds for ensuring safety in road transport.

Key words: scientific development, problems, security assurance, road transport, traffic safety.

Вступ. Проблема забезпечення безпеки руху автомобільного транспорту з'явилась наприкінці XIX ст., коли в усьому світі спостерігався активний розвиток автотранспортної промисловості та на дороги виїхали перші автомобілі. Перша у світі дорожньо-транспортна пригода (далі – ДТП), яка спричинила смерть людини, не змусила на себе чекати. Вона відбулась 17 серпня 1896 р. в Лондоні. Водій авто (Артур Едселл) перевищив допустиму швидкість у місті (яка в той час становила 4 милі за годину) майже вдвічі. У цей час на проїжджу частину вийшла 44-річна жінка (Бриджит Дрисколл), яка, побачивши, що на неї їде авто, намагалася захиститись від нього парасолькою, що їй, звісно, не вдалося. Цікавим є той факт, що після 6-годинного розгляду першого в історії ДТП зі смертельним результатом суд присяжних ухвалив рішення про те, що це був нещасний випадок, який стався через необачність жінки. А відтак проти А. Едселла та компанії – виробника автомобіля кримінальну справу порушувати не стали. Ця подія назавжди увійшла в історію людства, оскільки вона стала наглядним прикладом того, яким небезпечним є автомобільний транспорт. Крім того, уже тоді стало зрозуміло, що основними причинами ДТП є недосвідченість водія (стаж А. Едселла

на той момент становив 3 місяці) та перевищення швидкісного режиму. Зазначені історичні обставини також стали причиною того, щоб науковці звернули свою увагу на безпеку руху автотранспорту. Однак справедливо зазначити, що особливої актуальності вказана проблема в усьому світі набула наприкінці ХХ ст., коли автотранспортна промисловість вийшла на новий рівень, адже, по-перше, автомобілі стали більш доступними для людей; по-друге, розвиток технологій зробив авто значно швидшими, що також не могло не позначитись на безпеці руху; по-третє, значно збільшилась кількість як пасажирських, так і вантажних перевезень.

В Україні ж науковці почали активно звертати увагу на проблему забезпечення безпеки на автомобільному транспорті на початку ХХІ ст., коли стало зрозуміло, що існуюче нині законодавство в зазначеній сфері не в змозі належним чином забезпечити безпеку руху, що підтверджується постійним зростанням смертності на автошляхах. Так, за 6 місяців 2017 р. на шляхах України сталось майже 80 тисяч ДТП, у яких постраждали 12 тисяч осіб і загинули близько 1 400 людей. Ключовою причиною всіх ДТП було перевищення швидкості.

Стан дослідження. За останні 15 років проблемі забезпечення безпеки на автомобільному транспорті в Україні приділяли увагу Г.В. Шкарівський, В.Ю. Шмельов, О.С. Дем'янюк, В.О. Хитрик, А.А. Кашканов, О.Г. Грисюк, О.Ю. Дрозд, В.М. Торлін, В.Ф. Анісімов, В.М. Ребедаєло, Г.В. Галімішина, О.Ю. Салманова, А.О. Собакарь, Є.С. Кузнецов та багато інших учених. Однак, незважаючи на велику кількість наукових праць, єдиного комплексного дослідження стану наукового розроблення проблеми забезпечення безпеки на автомобільному транспорті так і не було проведено. Зазначене, на нашу думку, є суттєвою прогалиною, адже розгляд цього проблемного питання дасть змогу виявити ті напрями наукової роботи, які залишились поза увагою науковців та подальше розроблення яких дасть можливість удосконалити теоретичні й практичні засади забезпечення безпеки руху автотранспорту в Україні.

Постановка завдання. Саме тому метою статті є аналіз стану наукового розроблення проблеми забезпечення безпеки на автомобільному транспорті.

Результати дослідження. Починаючи виклад основного матеріалу, зазначимо, що багато проблемних аспектів цієї теми перебували в полі зору науковців. Однак насамперед варто згадати велику кількість праць, присвячених дослідженню статистичних даних. У цьому контексті згадаємо наукову роботу Т.І. Анісімова. У статті автором розглянуто причини важкого сучасного стану безпеки дорожнього руху в Україні. Науковець проаналізував статистичні дані, динаміку та причини дорожньо-транспортних пригод в Україні і їх наслідки. Ним названо головні фактори, що зумовлюють високий рівень ДТП в Україні [1]. Справді, дослідження статистики має вагоме значення, адже саме вона дає змогу виявити ключові проблемні моменти забезпечення безпеки на автомобільному транспорті.

Однак, окрім статистики, науковцями розглядалися також інші питання, одним із яких є здійснення контролю за забезпеченням безпеки на автомобільному транспорті в Україні. Так, Т.О. Гуржій висвітлює організаційно-правові аспекти державного контролю у сфері безпеки дорожнього руху. Підводячи підсумки своєї роботи, науковець доходить висновку, що вітчизняна система державного контролю на автомобільному транспорті перебуває в стані глибокої кризи. Недосконалість її інституціональної організації, численні вади правового забезпечення, слабкий матеріальний фундамент, віджилий «екзекутивний» інструментарій, інші вагомні недоліки зумовлюють низький рівень галузевого контролю та, як наслідок, невпинне зростання показників дорожньо-транспортної аварійності й травматизму [2, с. 85]. Подібну проблему розглядав доктор юридичних наук А.О. Собакарь. У його статті окреслено систему суб'єктів державного контролю за безпекою дорожнього руху, а також проаналізовано їх роль і способи впливу на розвиток відповідної сфери суспільних відносин. Заслугує на увагу те, що науковцем запропоновано конкретні правові й організаційні заходи, спрямовані на підвищення ефективності діяльності суб'єктів контролю на автомобільному транспорті [3]. Варто звернути увагу також на працю М.В. Лошицького, який розглядав адміністративно-правові аспекти державного контролю за безпекою дорожнього руху в Україні. Автор визначив суб'єктів державного контролю за безпекою дорожнього руху, а також проаналізував їх роль і способи впливу на розвиток відповідної сфери суспільних правовідносин. З практичної позиції необхідно зауважити, що науковець запропонував конкретні правові та організаційні заходи, спрямовані на підвищення ефективності діяльності суб'єктів контролю на автомобільному транспорті [4].

Таким чином, варто констатувати, що проблема контролю за безпекою дорожнього руху в Україні є досить розробленою, а роботи зазначених учених мають важливе практичне й теоретичне значення, адже якщо одні науковці визначають проблемні аспекти здійснення контролю за безпекою на автомобільному транспорті в Україні, то інші пропонують практичні шляхи щодо вирішення цих проблем.

Звернемо увагу на низку наукових праць, присвячених безпосередньо напрямом вирішення проблемних питань у зазначеній сфері. Деякі із цих робіт мали суто теоретичний характер, інші ж мали велике практичне значення. Так, О.В. Сапроновим розглянуто основні напрями, мету, завдання й проблеми державного регулювання у сфері забезпечення безпеки автотранспорту України, а також проаналізовано передумови й проблеми фінансування та нормативно-правового забезпечення транспортної безпеки. Заслуговує на увагу те, що науковцем запропоновано досить великий перелік напрямів підвищення рівня транспортної безпеки в Україні. При цьому автор робить акцент на тому, що кожний із наведених ним у роботі заходів повинен мати вимірні параметри, терміни виконання, бюджетне фінансування та відповідальних виконавців [5]. Тобто можна говорити, що О.В. Сапронов справді підійшов до вирішення вказаної проблеми з позиції практики, адже не можна проводити певні реформи, зміни й новації без реального обчислення ефекту від їх запровадження.

Цікавою вважаємо розвідку О.В. Степанова, який розглядав проблеми та перспективи розвитку безпеки автомобільного транспорту в транспортній галузі України з позиції правового аспекту. Автором визначено й проаналізовано проблеми безпеки автотранспорту, які разом із культурою поведінки учасників дорожнього руху як однією із соціальних умов мінімізують виникнення ДТП на дорозі та стають предметом глибокого науково-методичного аналізу [6]. В іншій праці, яку О.В. Степанов розробив разом із І.С. Наглюком, учені розглядають особливості поняття безпеки на автомобільному транспорті та поняття транспортної безпеки. Вони визначають проблеми й перспективи безпеки на автотранспорті, висвітлюють широкий діапазон внутрішніх і зовнішніх загроз, що послаблюють транспортну безпеку країни. Поряд із поняттям загроз транспортній безпеці наведено їх класифікацію. Зроблено слушний висновок, що подальший розвиток транспортної системи та забезпечення її стабільного функціонування в умовах безпеки транспорту є стратегічним завданням держави [7].

Окремо необхідно вказати на праці, присвячені правовому регулюванню забезпечення безпеки на автомобільному транспорті. Так, П.С. Щербаков аналізує сучасну систему державного регулювання безпеки дорожнього руху в Україні, акцентує увагу на чинниках і заходах із підвищення ефективності забезпечення безпеки дорожнього руху на автомобільному транспорті. У дисертаційній роботі М.В. Кутерги, присвяченій забезпеченню безпеки дорожнього руху адміністративно-правовими засобами, обґрунтовано, що адміністративно-правові засоби є важливим правовим інструментом забезпечення дорожньої безпеки, захисту прав учасників дорожнього руху, запобігання й припинення порушень транспортної дисципліни, притягнення винних до адміністративної відповідальності та зниження загалом рівня дорожньо-транспортного травматизму. У результаті виконаного науковцем дослідження сформульовано низку нових теоретичних положень, обґрунтовано висновки, рекомендації та пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства України в зазначеній сфері [8].

Доктор юридичних наук Н.П. Бортник у роботі «Проблеми нормативно-правового регулювання діяльності Національної поліції у сфері безпеки дорожнього руху» розглядає теоретичні й прикладні аспекти нормативно-правового регулювання діяльності підрозділів Національної поліції України у сфері безпеки дорожнього руху. Автором аналізується адміністративна правосуб'єктність Національної поліції України на підставі відомчих нормативно-правових актів у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, визначаються проблемні питання та пропонуються шляхи вдосконалення нормативно-правової бази [9]. У свою чергу в розвідці О.О. Небрат розглянуто та проаналізовано зміни адміністративного законодавства щодо заходів адміністративної відповідальності за порушення правил дорожнього руху. У висновку вчений робить акцент на необхідності комплексного вирішення проблеми забезпечення безпеки на автомобільному транспорті, адже використання поодиноких заходів не вирішить проблему ефективності забезпечення безпеки дорожнього руху. Тільки розроблення та якнайшвидше впровадження в життя комплексної програми забезпечення безпеки дорожнього руху, на слушну думку науковця, можуть дати позитивні результати [10, с. 73].

У підсумку варто зазначити, що незалежно від того, у якому напрямі відбувалось розроблення проблеми забезпечення безпеки на автомобільному транспорті, більшість учених переконані у важливості безпеки автотранспорту та сфери безпеки дорожнього руху як інтегральної складової частини національної безпеки України. Науковці зазначають, що запобігти ДТП в країні можна, проте складниками розв'язання цієї проблеми є такі заходи:

- створення системи державних стандартів у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху з урахуванням міжнародних вимог та угод;
- поліпшення координації діяльності органів виконавчої влади в цій сфері;
- здійснення заходів адміністративної та кримінальної відповідальності за порушення правил дорожнього руху відповідно до суспільної небезпеки цих порушень;

- удосконалення контрольно-наглядової діяльності у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху;
- удосконалення технічного регулювання на автомобільному й міському громадському транспорті для забезпечення конструктивної та експлуатаційної безпеки транспортних засобів;
- розвиток і поліпшення стану вулично-шляхової мережі, удосконалення засобів організації дорожнього руху;
- прищеплення дітям дошкільного та шкільного віку стійких навичок правильної поведінки як учасників дорожнього руху;
- підвищення рівня вимог до організацій, що навчають майбутніх водіїв керувати автомобілем;
- розвиток систем своєчасного виявлення ДТП та надання першої медичної допомоги потерпілим;
- технічне вдосконалення залізничних переїздів;
- розвиток і вдосконалення механізмів страхування для гарантованого відшкодування збитків від ДТП;
- здійснення комплексу наукових заходів, спрямованих на оптимізацію досліджень найбільш актуальних проблем безпеки дорожнього руху в Україні тощо [6, с. 140–141; 5; 2; 3].

Зазначене, беззаперечно, є справедливим і потребує подальших наукових пошуків.

Висновки. Таким чином, незважаючи на досить великий перелік наукових праць, у зазначеній сфері досі є чимало питань, які залишились поза увагою вчених. Так, однією з проблем, якій, на нашу думку, приділялось невідповідно мало уваги, є визначення адміністративно-правових засад забезпечення безпеки на автомобільному транспорті. Ми переконані, що зазначене є суттєвим недоліком, адже, по-перше, саме норми адміністративного права регулюють більшість правовідносин, пов'язаних із забезпеченням безпеки руху автотранспорту, а також забезпечують стабільність правовідносин у зазначеній сфері. По-друге, регулювання діяльності учасників дорожнього руху відбувається через органи публічної влади. По-третє, до учасників дорожнього руху застосовуються заходи адміністративного примусу, у тому числі адміністративна відповідальність. По-четверте, існує необхідність захисту правовідносин у зазначеній сфері.

Список використаних джерел:

1. Анісімова Т.І., Касьянов М.А. Безпека автомобільного транспорту в Україні. Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. 2015. № 1. С. 90–95.
2. Гуржій Т.О. Актуальні проблеми державного контролю у сфері безпеки дорожнього руху. Адміністративне право та процес. 2012. № 1(1). С. 78–87.
3. Собакарь А.О. Інституційні засади державного контролю за безпекою дорожнього руху в Україні. Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право). 2013. № 2. С. 15–22.
4. Лошицький М.В. Інституційні засади державного контролю за безпекою дорожнього руху в Україні (адміністративно-правовий аспект). Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція». 2014. Вип. 11(1). С. 117–120.
5. Сапронов О.В. Основні напрями забезпечення транспортної безпеки України. Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України. 2009. Вип. 4. С. 87–95.
6. Степанов О.В. Безпека автомобільного транспорту в транспортній галузі. Вестник Харьковського національного автомобільно-дорожнього університету. 2015. Вип. 70. С. 137–141.
7. Степанов О.В., Наглюк І.С. Безпека на автотранспорті: проблеми та перспективи. Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»: збірник наукових праць. Тематичний випуск «Автомобіле- та тракторобудування». Х.: НТУ «ХПІ», 2015. № 10(1119). С. 122–127.
8. Кутерга М.В. Забезпечення безпеки дорожнього руху адміністративно-правовими засобами: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право»; МАУП. К., 2016. 20 с.
9. Бортник Н.П., Єсімов С.С. Проблеми нормативно-правового регулювання діяльності Національної поліції у сфері безпеки дорожнього руху. Вісник Національного університету «Львівська політехніка»: збірник наукових праць. Серія «Юридичні науки». 2016. № 837. С. 29–35.
10. Небрат О.О. Деякі аспекти сучасного стану забезпечення безпеки дорожнього руху. Право і безпека. 2009. № 5. С. 69–73.